

PEDAGOGISK DOKUMENTATION - VAD, HUR OCH VARFÖR?

EN HANDBOK FÖR PEDAGOGER

moile

av
Petra Holm och Suzan Aledin
Moilo

Med stöd av Svenska Kulturfonden och Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne
Illustrationer av Maria Ehrnrooth
Grafisk design av Maria Bussman

HEJ,

Det här är en handbok i pedagogisk dokumentation som är skriven för alla som jobbar med småbarn och småbarnspedagogik inom dagvården. Utbildningsstyrelsen har i oktober 2016 fastställt Grunderna för planen för småbarnspedagogik, där pedagogisk dokumentation ingår. Vi hoppas att handboken ger dig inspiration att komma igång med att planera och dokumentera mer pedagogiskt och samtidigt svarar på frågor som har med pedagogisk dokumentation att göra. För dig som redan länge dokumenterat aktivt och använder dig av dokumentation på ett pedagogiskt sätt så hoppas vi att handboken ändå kan ge dig inspiration för hur man kan planera, dokumentera och reflektera mer pedagogiskt.

Vi ger ut handboken elektroniskt, per e-post, till alla svenskspråkiga daghem i Finland. Den finns också att ladda ner på webbsidan moilo.fi. Handboken är finansierad av Svenska Kulturfonden och Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne. Under arbetets gång har vi samarbetat med och fått stöd av Ann-Katrin Svensson, professor i pedagogik vid Åbo Akademi och Jan-Erik Mansikka, universitetslektor i småbarnspedagogik vid Helsingfors universitet. För att skriva handboken har vi gjort djupintervjuer på fem daghem i Svenskfinland och sänt ut en enkät till alla svenskspråkiga daghem i Finland. Vi har velat få en större förståelse för hur daghemmen hanterar och ser på pedagogisk dokumentation, vilka verktyg som används, attityderna till pedagogisk dokumentation och vad som är svårt, oklart eller utmanande. I den här handboken ger vi svar på de mest vanliga frågorna och oklarheterna som kom upp i svaren. I texten talar vi om pedagoger, då syftar vi på alla dem som arbetar inom småbarnspedagogiken, oberoende av utbildning.

I tillägg till detta har vi intervjuat experter i Finland och i Sverige för att kunna ge en så omfattande bild av pedagogisk dokumentation som möjligt. Handboken baserar sig helt och hållet på de intervjuer vi gjort, material som finns att läsa om pedagogisk dokumentation och forskningsrapporter. Allt material finns att ladda ner på webbsidan moilo.fi.

Ett stort tack till alla som medverkat och gjort det möjligt att skriva den här handboken!

Helsingfors, juni 2019

Petra Holm och Suzan Aledin

©Moilo

Moilo fokuserar på innehåll (video, animation och appar) för barn, olika verktyg och modeller som stöder barn i deras utveckling och gör att barn kan växa. Moilo samarbetar med barn, daghem, pedagoger, experter, forskare och universitet. Mer information om Moilo finns på moilo.fi.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

06

Vad gör dokumentationen pedagogisk?

08

Pedagogisk dokumentation som arbetssätt - börja med att planera pedagogiskt!

11

Varför pedagogisk dokumentation?

12

Hur komma igång helt konkret?

15

Olika sätt att dokumentera

16

Barnet får använda sig av tekniska hjälpmedel

17

Sortera och spara fotografier och videon

19

Reflektera och diskutera

20

Ledarskapet - föreståndarens roll

22

Använda tiden på ett bra sätt - styra upp det hela!

23

Hur hinna med allt?
Pedagogernas välmående

24

Etik och moral, var med och öva
själv!

25

Pärmarna - gör inte dubbelt!

26

Föräldrarna då?

27

Kritik mot pedagogisk
dokumentation

28

GDPR och vad får man göra med
dokumentationen?

30

Slutord och
rekommendationer

VAD GÖR DOKUMENTATIONEN PEDAGOGISK?

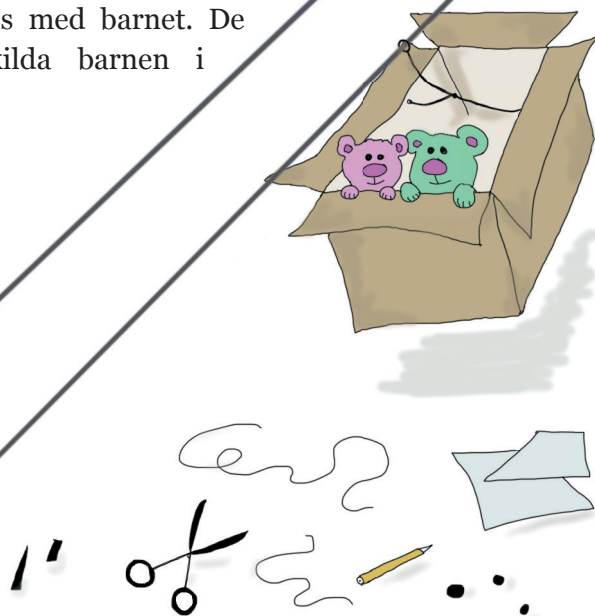
I småbarnspedagogiken står barnet i fokus. Det har blivit allt viktigare att inspirera barnet till nyfikenhet, till att lära sig nya saker och att stödja barnet i att växa som människa. Det handlar om att stödja barnens intressen, göra dem delaktiga, fånga upp frågor och bygga verksamheten utifrån barnen. Samtidigt handlar det om att svara på det enskilda barnets behov i läroprocesserna och visa för barnet själv vad den lärt sig. Ett sätt att medvetet, långsiktigt och strukturerat göra det här är genom pedagogisk dokumentation. Vad är då pedagogisk dokumentation helt konkret?

Är ett fotografi på ett barn som byggt en linbana med korgar i kartong och som sänds till föräldrarna pedagogisk dokumentation? Eller en fotografi på en grupp barn i skogen, där de har stannat för att titta på några spår i marken och som senare hängs upp på väggen på avdelningen?

Nej - om man enbart tar ett fotografi och processen slutar där, då är det fråga om en vanlig dokumentation. Det som gör dokumentationen pedagogisk är att man i arbetsteamet jobbar utifrån pedagogiska målsättningar och dokumenterar den verksamhet som pågår där dessa målsättningar blir synliga och konkreta. Pedagogerna utgår från barnens behov och de peda-

gogiska målsättningarna, som de tillsammans ställt och diskuterar utifrån dem det dokumenterade materialet. Pedagogerna reflekterar över materialet och använder sig av sina reflektioner i den framtida verksamheten på sätt eller annat. Pedagogisk dokumentation kan på så sätt påverka och utveckla verksamheten. Man kan via det dokumenterade materialet (en anteckning, ett fotografi, en video, ljudupptagning, en teckning, pyssel) bättre se vad barnen intresserar sig för, vilka frågor de vill ha svar på, vad de enskilda barnen går igång på och anpassa verksamheten efter det. Framför allt kan man med dokumentationen synliggöra barnets intressen, behov och den egna läroprocessen - både för pedagogerna och för barnet självt. Det gäller att dokumentera mer än enbart det färdiga arbetet, linbanan. Det är bättre att dokumentera under själva processen, då barnet är mitt i arbetet. Då kan pedagogerna få syn på de pedagogiska målsättningarna de har ställt upp för barnet.

Barnet funderar på hur linbanan kan röra sig upp eller ner för ett berg. Det ger pedagogerna uppslag om hur de kan arbeta vidare med frågeställningen tillsammans med barnet. De enskilda barnen i

gruppen behöver få känna att det finns något intressant här just för dem och samtidigt skall projektet tilltala hela gruppen. Det är viktigt att dokumentationen kopplas samman med de uppställda pedagogiska målsättningarna för barnet (barnets individuella plan) och den pedagogiska verksamheten överlag, t ex motoriska färdigheter. Nästa vecka utgår man

från barnets fråga, pratar om det tillsammans i gruppen, funderar på hur det fungerar, kanske tittar på en inspirationsvideo och bygger konstruktionen som gör att linbanan kan röra sig. Dokumentationen kan på så sätt, förutom att den fokuserar på motoriska färdigheter hos barnen, även ge uppslag för hur man nästa vecka fortsätter med projektet.

DEN PEDAGOGISKA DOKUMENTATIONENS KÄNNETECKNAS AV:

- att den är systematisk och planerad
- att den utgår från barnen, deras behov och att de aktivt medverkar i den
- att pedagogerna i början sätter upp pedagogiska målsättningar för barnen och att dessa står i fokus i dokumentationen
- att den påverkar den fortsatta verksamheten på sätt eller annat
- att pedagogerna analyserar och diskuterar dokumentationen med varandra, har fokus på lärande utgående från de mål pedagogerna ställde i början av processen
- att man diskuterar den med barnet och visar vad det lärt sig med hjälp av det dokumenterade materialet
- att man kan urskilja och diskutera det enskilda barnets eller gruppens läroprocess utgående från dokumentationen
- att den görs utgående från de mål som finns inom småbarnspedagogiken och barnets individuella behov och mål

Man kan börja smått - för att komma igång! Och det lönar sig att pedagogerna väljer vad de vill fokusera på och begränsar dokumentatio-

nen, för annars är utmaningen och det dokumenterade materialet alldeles för stort!

PEDAGOGISK DOKUMENTATION SOM ARBETSSÄTT - BÖRJA MED ATT PLANERA PEDAGOGISKT!

Det är svårt att tala om pedagogisk dokumentation utan att samtidigt tala om pedagogisk planering. Pedagogisk planering och dokumentation är ett arbetssätt, en verksamhetskultur. I den pedagogiska planeringen utgår pedagogerna från barnen. Pedagogerna planerar inte verksamheten långt på förhand utgående från rutiner, högtidsdagar, årstider, väder och prickar in verksamhet knuten till dessa i kalendern. Istället för en sådan aktivitetsplanering utgår pedagogerna **i allra första hand från barnens behov**. Vad behöver barnen för sorts stöd i den här gruppen? Vilka är de enskilda behoven? Vilka likartade behov finns det? Vad intresserar sig barnen för? Utgående från sin egen kompetens och Grunderna för planen för småbarnspedagogik **fastställer pedagogerna tydliga pedagogiska målsättningar**, något de önskar stärka och utveckla hos barnen. Pedagogerna matchar barnens behov och målsättningarna med barnens intressen och frågor. Tillsammans hittar pedagogerna ett tema, i det här exemplet Sagovärldar. Tillsammans med barnen hittar

pedagogerna ett mer konkret projekt under temat. I projektet sammanfaller barnets behov, de uppställda pedagogiska målsättningarna och barnets intresse.

EXEMPEL SAGOVÄRLDAR

VAD? Behovet i gruppen är att stärka barnets förståelse för sina egna känslor, lära barnet känna igen dem, hantera dem och att även förstå andras känslor och kunna bemöta dem.

VARFÖR? Målsättningen är att stärka den emotionella intelligensen, att via sina egna känslor förstå andras känslor. Då behöver barnet först lära sig förstå sina egna känslor och känna igen dem hos sig själv. Pedagogerna delar in målsättningarna i **delmål**:

- Identifiera olika känslor, ge namn åt dem och beskriv dem
- Känna igen olika känslor hos sig själv
- Hantera känslor
- Hur bemöta andras känslor?

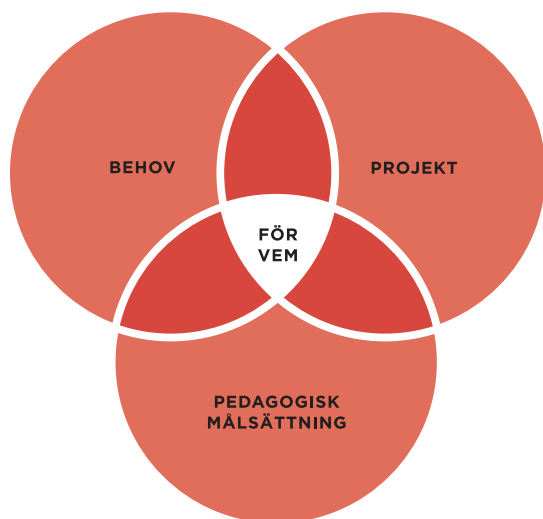

HUR? Pedagogerna väljer **temat** "Sagovärldar" under en höst. De jobbar konkret med **olika projekt** inom temat:

- Mina egna känslor när/ jag känner så här när.... (känslkort)
- Sagor - olika sagor där gruppen kan ta fasta på karaktärernas känslor (rita, diskutera, visa)
- Skapa en egen saga med en karaktär med en viss känsla
- Skapa en situation där man visar en viss känsla (teater)

Behovet, den pedagogiska målsättningen och själva projektet sammanfaller till en helhet. Barnen, deras behov och de pedagogiska målsättningarna för barnen är i fokus i dokumentationen.

Vid varje nytt projekt inom temat Sagovärldar byter pedagogerna ut delmålet. Samtidigt får barnen byta grupper, så att grupsammansättningen förändras.

Behov: Stärka barnets förståelse för sina egna känslor och lära barnet känna igen dem, hantera dem och att även förstå andras känslor och kunna bemöta dem.

Pedagogisk målsättning: Stärka den emotionella intelligensen, att visa sina egna känslor och förstå andras känslor.

Projekt: Temat är "Sagovärldar" under en höst. Inom temat finns olika projekt.

För vem: Barnet står i centrum - den pedagogiska dokumentationen görs separat för varje barn utgående från målsättningar som bygger på barnets behov. Pedagogerna kan för barnet visa vad det lärt sig.

Det här betyder att pedagogerna utgående från sin pedagogiska kompetens uppmuntras att vara lyhörda och fånga upp det som barnen signalerar, både vad gäller deras intressen och deras behov, genom att på något sätt memorera det, d.v.s genom att dokumentera det. På det här sättet kan också barnen själva delta i planeringen.

Barnen kanske behöver hjälp på vägen. Pedagogernas uppgift blir att hjälpa barnen att få syn på saker, och rikta deras uppmärksamhet mot något specifikt. Det är viktigt att försöka inspirera barnet, att utgående från dess nyfikenhet stimulera det till att jobba och under-

söka, gå vidare i något område. Samtidigt som barnen och pedagogerna fokuserar på något konkret så jobbar pedagogerna också parallellt med de pedagogiska målsättningar de ställde i början av projektet. De dokumenterar det som pågår och reflekterar, diskuterar och analyserar det. Kan alla barn känna igen olika känslor hos sig själva och hos andra? Pedagogerna har fokus på lärande, lärandeprocesser och det enskilda barnet och ser på materialet ur den här synvinkeln.

Allt går hand i hand. De målsättningar man bestämmer sig för att dokumentera i ett projekt kan handla om något man vill jobba med

i en dag, några veckor, några månader eller en hel termin! Projektet är svårt att bestämma på förhand och likaså tiden. Valet av projekt och hur lång tid det pågår beror på hur väl de konkreta projekten motsvarar de behov barnen har, dvs vilka kompetenser det ger, det intresse barnen visar för projektet och hur målsättningarna pedagogerna ställde upp kan förverkligas.

Många teman kan vara sådana att de på en mängd olika sätt stöder barnen: de kan stärka barnens lek, kreativa förmåga och samtidigt deras språk. Temat kan både ta fasta på motorik samtidigt som det stöder det logiska tänkandet och det kognitiva lärandet. Därför kan pedagogerna under ett och samma tema hitta många olika projekt som tar fasta på helt vitt skilda kompetenser. Om projektet stöder barnen i deras lärande och utveckling, barnen själva går igång på projektet och det uppfyller

pedagogernas uppställda målsättningar finns det alltid grund för att jobba pedagogiskt och utforskande kring det.

Förutom den kompetens som pedagogerna har, ger både Grunderna för planen för småbarnspedagogik och barnens individuella planer utgör bra utgångspunkter för att hitta olika infallsvinklar för den pedagogiska planeringen och dokumentationen. En viktig aspekt i pedagogisk dokumentation är att synliggöra barnets lärprocesser, både för barnet självt, för arbetsteamet och för föräldrarna. Hur lärde sig barnet, vad hände? Då det gäller barnets individuella plan är följande frågeställningar relevanta med tanke på den pedagogiska dokumentationen: Vad är barnet intresserat av? Vad är det bra på? Vad har just det här barnet behov av att jobba vidare med? I vilka frågor behöver det här barnet extra mycket stöd? Hur lär sig barnet?

VARFÖR PEDAGOGISK DOKUMENTATION?

Det finns många fördelar med pedagogisk dokumentation. I planen står att det är ett sätt att planera, genomföra, utvärdera och utveckla den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är ett sätt att lära känna det enskilda barnet och förstå relationerna barnen emellan, men också relationerna mellan barnen och pedagogerna. Vidare står det att verksamheten skall utvecklas utgående från barnen. Den information och den förståelse som dokumentationen

ger ska kunna användas för att arbetsätten, miljöerna, verksamhetens mål, metoderna och innehållet hela tiden ska kunna anpassas så att de möter barnens intressen och behov. Barnen är i en central roll.

Det är viktigt att alla i enheten ges en möjlighet att läsa Grunderna för planen för småbarnspedagogik så att man tillsammans utgående från den kan diskutera olika frågor.

DET GODA MED PEDAGOGISK DOKUMENTATION ÄR ATT ARBETSTEAMET

- bättre kan förstå och lära känna barnen
- bättre kan se barnens behov och kunna svara på dem
- bättre förstå barnens samverkan med andra barn och vuxna
- kan se barnen växa och utvecklas tydligt
- kan peka på dokumentation, så att barnen själva och deras föräldrar kan ta del av den och se utvecklingen
- kan dela glädjen då barnen är entusiastiska och lär sig nya saker
- får en bättre sammanhållning på arbetsplatsen kolleger emellan via de diskussioner som uppstår
- utvecklas som pedagoger
- kan jobba mer systematiskt mot gemensamma mål och riktlinjer
- reflektera över och analysera dokumentationen, sammanställa det man lärt sig om barnens behov
- kan jobba mer strukturerat enligt barnens individuella planer och riktlinjerna för småbarnspedagogiken
- tillsammans med sina kollegor diskutera vad barnen behöver i nästa steg och blicka framåt

HUR KOMMA IGÅNG HELT KONKRET?

Tänk dig en grupp barn som startar på hösten i gruppen för 5-åringar, en del av dem är nya, en del har tidigare gått på samma daghem. Teamet består delvis av nya medarbetare och ingen har jobbat nära tillsammans med barnen tidigare. För gruppen handlar det mycket om att lära känna varandra. Vänta inte på att barnen lär känna varandra utan börja gärna direkt med ett projekt där dokumentationen kan fungera som ett hjälpmedel. Börja med att diskutera vilka målsättningar ni vill jobba med under hösten, vilka är de färdigheter som planen för småbarnspedagogik ger stöd för och som ni eventuellt redan ser att barnen är i behov av? I vårt exempel kommer pedagogerna fram till att fokusera på målsättningar som har med sociala färdigheter, kommunikation och samarbete att göra.

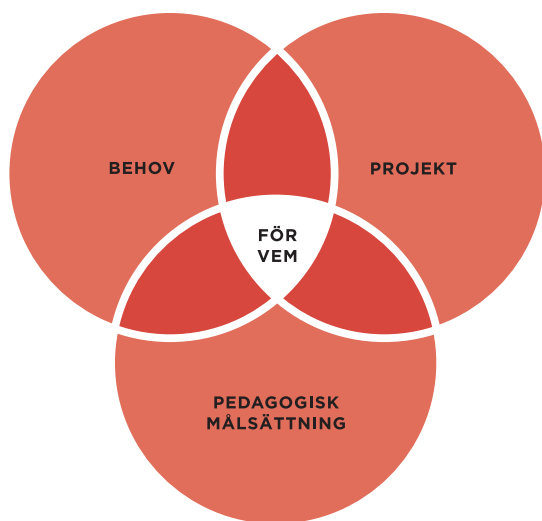
Pedagogerna på daghemmet har tillsammans bestämt sig för att ha ett gemensamt tema under höstterminen som handlar om hållbar utveckling. Varje grupp får i uppdrag att själva hitta på ett projekt som passar in under den rubriken. Kanske handlar det om maten vi äter? Eller om soporna och hur vi sorterar? Om komposten? Pedagogerna i gruppen kan starta diskussioner med barnen kring några konkreta frågor för att se vad barnen intresserar sig för. Kanske en sopbil på daghemmets gård leder diskussionen mot avfall. Pedagogerna styr diskussionen med sina frågor, och ser vad barnen intresserar sig för och försöker utveckla intresset ytterligare.

Gruppen kommer fram till att fokusera på pappret i soporna, avfallspapper. Vad händer med det? Hur görs nytt papper och vad händer med alla tidningar som slängs bort? Vad är återvunnet papper? Hur görs det? Vad kan man göra av det? Vilka är sådana saker vi använder som är

gjorda av återvunnet papper? Här har pedagogerna tillsammans med barnen hittat flera projekt som är intressanta. Arbetsteamet kan dela in barnen i mindre grupper för att börja jobba kring en konkret fråga kring saker gjorda av återvunnet papper. De samlar in material gjorda av återvunnet papper, som tidningspapper, äggkartonger, bruna papperspåsar, förpackningar, toalettpapper, snören och annat som man kan göra ett pyssel av. Samtidigt finns den ursprungliga pedagogiska målsättningen som utgångspunkt. Målsättningen har pedagogerna delat in i mindre delmål. I det första projektet bestämmer sig pedagogerna att ha fokus på samspelet, dvs barnens förmåga att lyssna, ge muntur, viljan att berätta och delge.

Nästa projekt handlar om att blöta upp gamla tidningar och göra en egen pappersmassa som man breder ut och göra eget papper av. Delmål byts ut, den handlar om samarbete, hjälpa och stödja varandra, göra tillsammans, dela med sig. Samtidigt får barnen byta grupper. Under projektets gång dokumenterar pedagogerna hur barnen samarbetar för att få veta hur de på bästa sätt kan stödja barnen.

Behov: Lära känna varandra, lyssna på varandra och ge muntur, våga ta plats och berätta inför andra. Samarbeta och samverka, respekt och hänsyn.

Pedagogisk målsättning: Stärka barnets sociala förmåga, deras relationer och samverka.

Delmålsättning: Samspelet barn emellan, dvs barnets förmåga att lyssna, ge muntur, viljan att berätta och delge.

Projekt: Temat är hållbar utveckling. Projektet är ”Material gjorda av återvunnet papper”

För vem: Barnet står i centrum - den pedagogiska dokumentationen görs separat för varje barn utgående från målsättningar som bygger på barnets behov. Pedagogerna kan för barnet visa vad det lärt sig.

Efter varje tillfälle kan pedagogerna tillsammans titta på materialet, t. ex. de observationer och anteckningar de gjort, samt reflektera och diskutera kring dessa. Fortsätter vi så här? Borde vi göra några förändringar? Är projektet sådant att det ger svar på det vi är ute efter och det vi önskar dokumentera och få svar på? Pedagogerna kan även tillsammans med barnen välja de fotografier som de vuxna (eller barnens själva) har tagit under den tid barnen varit verksamma med projektet och välja vad som ska sparas och vad som får slängas. Därefter, tittar pedagogerna i gruppen kort på det dokumenterade materialet för att planera nästa vecka. Fungerar det? Hur fungerar samarbetet barnen emellan? Är någon utanför och oengagerad? Vad kan man göra åt det? Vad har de lärt sig om återvunnet papper? Arbetsteamet diskuterar och ser vilka förändringar som måste göras. Pedagogerna bestämmer tillsammans hur gruppen skall fortsätta med projektet nästa vecka.

Nästa vecka kan man visa några fotografier för hela barngruppen för att påminna dem om vad som hände senast. Vad gjorde vi förra veckan, vad kändes roligt, vad kändes svårt? Vad lärde vi oss? Samtidigt som man håller på med pro-

jektet så lär barnen känna varandra och alla de vuxna, lär sig samarbeta och kommunicera med varandra - och vice versa. Målsättningen i detta exempel är att alla ska lära känna varandra, lära sig samarbeta, lära sig att uttrycka sina tankar och lära sig något om papper. Då arbetsteamet dokumenterar verksamheten lär de sig samtidigt mer om barnen och deras behov och har något att bygga vidare på.

Det är viktigt att grupperna inte är statiska utan att barnen får byta grupp då nästa projekt med nya delmål kör igång. Olika personer tar fram olika sidor hos varandra och lär sig på olika sätt av varandra. Barn som är starka på problemlösning kan passa ihop med barn som är verbalt starka. Barn som är mer introverta och eftertänksamma kan jobba i samma grupp - vad händer då? Målet är kanske då att få igång en diskussion eller bryta en roll hos ett barn som är tillbakadraget. Vad händer om en grupp barn som är verbalt aktiva sätts i samma grupp? Målet är kanske att lära dem lyssna, respektera andra då de talar och inte avbryta. Det kan finnas ett barn som vet mycket om ett visst ämne, då kan man använda det barnet som en resurslärare i en grupp där de andra inte vet lika mycket.

Alla barn har sina styrkor och genom att sammanställa grupperna på olika sätt hittar barnen olika sätt att interagera med varandra, lära sig av varandra och respektera varandra.

Efter att varje projekt är slutfört reflekterar pedagogerna över projektet i förhållande till målsättningarna - hur samarbetar vi i vår grupp? Vad har de enskilda barnen lärt sig, vilka behov finns? Vad funkar bra och vad har vi för utmaningar? Vad ska vi jobba vidare med?

Det handlar alltså om att våga börja och sätta igång utan att man riktigt vet vart det leder. Att vara lyhörd, att läsa på lite så man själv känner till ämnet, och att vara beredd på att ändra riktning, att ompröva beslut och anpassa det hela till barnen och till deras intressen och behov samt att vara omsorgsfull med att lyssna på barnen. Ställ de rätta frågorna, frågor som är tillräckligt öppna, för att ta reda på barnens tankar och åsikter.

KONKRET MODELL FÖR ATT KOMMA IGÅNG MED PEDAGOGISK DOKUMENTATION:

- Börja med att **planera pedagogiskt**; ta reda på **vilka behov** som finns i gruppen. Vilka behov har barnen? Ställ upp **pedagogiska målsättningar**, ta hjälp om det behövs från Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Varför gör vi det här, vad är den pedagogiska målsättningen?
- Ta reda på **barnens intressen**, lyssna på deras frågor. Hjälpt dem på vägen och ställ frågor.
- Hitta ett projekt **tillsammans med barnen**, som intresserar dem och något som de vill utforska.
- Bestäm **vad ni ska fokusera på i dokumentationen** - vilka frågor vill ni ha svar på, kolla målsättningarna - **vad ska ni dokumentera för att få svar på det ni önskar få svar på?** För att komma åt det ni vill komma åt?
- Fråga er redan i början: Vad gör vi med dokumentationen då den är klar, vad ska vi reflektera kring och hur gör vi det?
- Bestäm **vem** ni gör detta för. Delar ni in barnen så att en vuxen följer och dokumenterar enbart en del av barnen i gruppen, medan en annan vuxen följer andra?
- Hur **strukturerar ni arbetet** med pedagogisk dokumentation överlag i den enskilda gruppen och på hela daghemmet? Vilka **kontrollpunkter** har ni under vägen?
- Vilka **möten** har ni för dessa kontrollpunkter i gruppen och på hela daghemmet - när infaller de?
- Kolla: **Fungerar de målsättningar ni ställde upp i början?** Svarar dokumentationen på dessa? Är ni på rätt väg? Måste ni ändra på något?
- Diskutera, reflektera och analysera utgående från målsättningarna - under hela projektet.
- Kan ni stödja varandra under processen? Vill två grupper jobba tillsammans så att pedagogerna kan stödja varandra under processen? Dela med sig av sina insikter och bolla med varandra?
- Vad av detta tar ni upp på föräldramötet?
- Vad av detta tar ni upp på mötet som handlar om det enskilda barnets individuella plan i samråd med vårdnadshavarna?
- Hur knyter ni ihop det för det enskilda barnet i dess plan och hur tar ni det vidare?

OLIKA SÄTT ATT DOKUMENTERA

Att lyssna på vad barnen gör, vad de har för frågor, åsikter och tankar är något som pedagoger och andra som jobbar med barn alltid gjort. Nu blir det allt viktigare att även dokumentera det. Det vanligaste sättet är säkert att lyssna, titta och snabbt skriva ner. Papper eller ett litet block i fickan är bra att ha tillgängligt.

För att snabbt kunna anteckna det som händer, kan det också vara bra att ha en färdig modell. Man kan skapa en liggande A4 i många exemplar som finns på hög, med 7 olika spalter som man lätt kan fylla i medan man är tillsammans med barnen (kan laddas ner på moilo.fi)

MODELL FÖR ANTECKNINGAR

1 UPPGIFT / VAD GÖR VI	2 SYFTET MED DET VI GÖR	3 VILKA BARN ÄR MED	4 VAD HÄNDER (OBJEKTIVT)	5 REFLEKTIONER (EGNA TOLKNINGAR)	6 EXTRA MATERIAL (FOTO, VIDEO, BARNENS EGNA ALSTER)	7 HUR TAR VI DET VIDARE?
-------------------------------------	--------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------	--	--	---------------------------------------

Fotografier kan man lätt ta med en telefon eller en pekskärm. Fotografier är relativt enkla att producera och man kan göra kompletterande anteckningar på papper. De fungerar bra som minnesbilder då det är något som händer och som ger idéer. Samtidigt kan man försöka skriva ner några minnesord, anteckna några rader. Det här går att göra till och med i situationer där pedagogen stundvis är ensam med barnen.

Att spela in videomaterial eller ljud är lite mer krävande, i synnerhet om pedagogerna inte gjort det tidigare. Då behövs två personer, ibland kanske tre i synnerhet om man är ovan. Om det är möjligt är det bra att försöka att vara en del av gemenskapen, sitta tillsammans med barnen, också då man spelar in en video med telefonen, så att man inte ställer sig utanför för att dokumentera.

Om man vill filma så är det bra att ta korta snuttar och sedan fortsätta - annars samlar man lätt på sig för mycket material. Om man

önskar redigera en video, d.v.s klippa ihop de bästa snuttarna, så finns det bra gratisverktyg och appar för det ändamålet. Youtube är en bra kanal att hitta instruktionsvideon på. Det går lätt att söka fram det man vill veta genom att starta med "how to edit a video ...".

Barn bidrar själva till dokumentationen. Förutom vad de själva direkt uttrycker, så gör och skapar de själva. De tecknar, klistrar och pysslar och även det är dokumentation. Barn berättar, reflekterar och uttrycker sina tankar. De bygger och konstruerar, visar och beskriver. Då detta bygger på något som pedagogerna har tydliga målsättningar med så fungerar barnens egna alster som dokumentation som går att reflektera över på ett pedagogiskt sätt. Barnen har sin egen pärm, de kanske gör sina "anteckningar" som de vill föra in i pärmen. Barnens alster kan vara deras egna reflektioner på det som de upplevt och lärt sig och då har de en given plats i den pedagogiska dokumentationen.

BARNET FÅR ANVÄNDA SIG AV TEKNISKA HJÄLPMEDEL

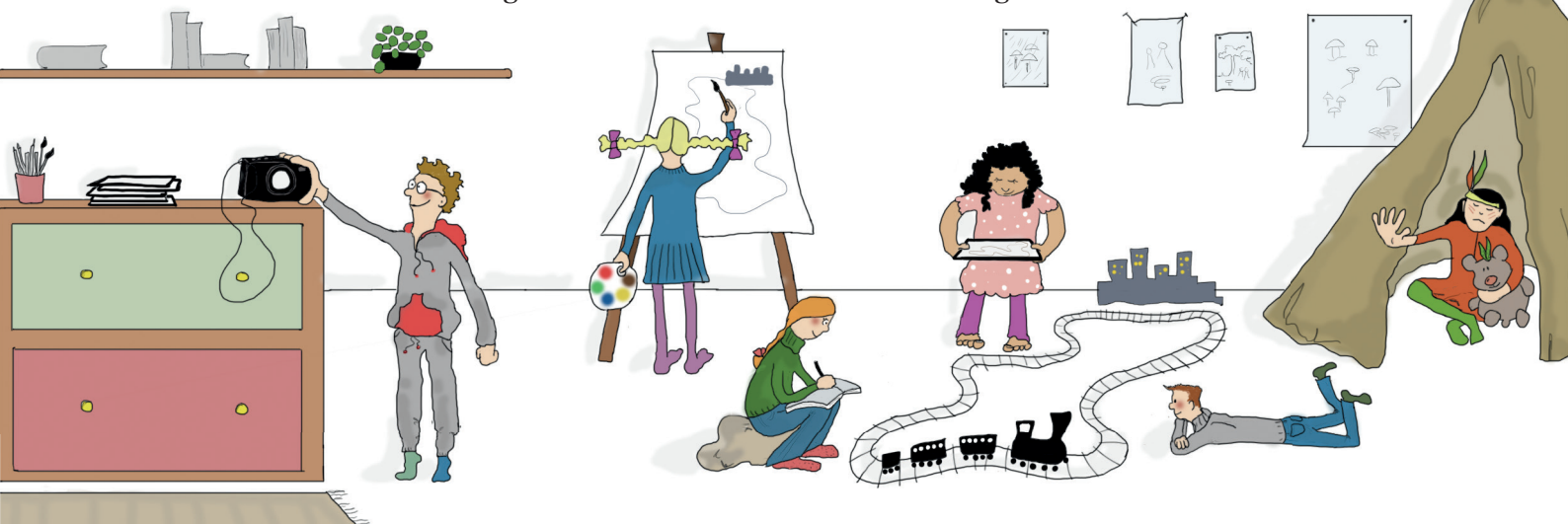
Det är också bra att komma ihåg att det inte enbart är pedagogerna som kan och ska dokumentera med hjälp av tekniska verktyg. Låt barnen göra det själva! Barn kan själva under processen dokumentera det vad de gör. Först med hjälp av fotografier, senare med hjälp av video. Barnen kan medan de spelar in en kort video berätta vad som är viktigt, nytt och intressant i det vad de gjort. Till en början sker det tillsammans med pedagogerna och efter en tid kan barnen göra det själva. De kan även göra små instruktionsvideon, filma vad de gjort, hur det fungerar och berätta samtidigt. Det tar tid innan barnen blir vana att handskas med en pekplatta, veta hur de skall göra och bli vana med att själva synas på fotografi eller video. Låt det ta tid och börja enkelt. Testa och se vad som fungerar.

Alla från två år uppåt kan själva dokumentera, visserligen på olika sätt och på olika nivåer. Skapa utrymme och tid för dokumentation. Både vad gäller för barnens del och för pedagogernas. Papper och penna är den bästa utgångspunkten. Fotografier är ett bra hjälpmedel. Kanske finns det ett bord med pekplattor, kamera, barnens egna anteckningsblock och pennor som barnen får använda sig av vid speciella tillfällen. Barnen lär sig att de tekniska hjälpmedlen får användas under vissa stunder för att visa vad man gjort, hur något fungerar och vad man lärt sig. Det behöver inte alltid

vara faktabaserat, det kan även handla om fantasi och kreativitet. Det kan vara en teckning över hur en fågel låter, barnet försöker lyssna på ljudet av fågelns kvitter och vill rita det.

Pekplattor kan cirkulera på daghemmet i olika grupper då det knappast inte finns tillräckligt av dem. Fotografier och videon ger tydliga minnen, dem kan man diskutera tillsammans med barnen, men i och med att det händer så mycket i deras liv så måste den diskussionen föras relativt snabbt efter att fotografi eller videon tagits. Gruppen kan gemensamt jobba vidare med fotografierna på stor skärm, så att alla samtidigt kan delta i det som görs. Om daghemmet har en projektor som projicerar ett fotografi eller video på väggen, där t. ex. barnen var ute och matat fåglar, kan de "gå in i bilden" och återuppleva det som de varit med om. Genom att ha lite distans till själva upplevelsen så kan barnen kanske reflektera över det som hänt på ett annat sätt.

Det finns inte något annat sätt att visa för barnen hur de har upptäckt något och lärt sig något än genom att använda sig av dokumentation. Pedagogisk dokumentation blir ett arbetssätt och ett förhållningssätt för hela verksamheten och som även involverar barnen. Pedagogerna kan väcka barnens intresse för olika fenomen och barnen kommer att tycka att det är roligt att lära sig och utforska olika saker.

SORTERA OCH SPARA FOTOGRAFIER OCH VIDEON

Det är vanligt att det skapas alldeles för mycket material då man håller på med dokumentation. En tumregel är att inte dokumentera för mycket, framför allt då man tar fotografier eller spelar in video. En annan tumregel är att sortera materialet så snabbt som möjligt efter det att man tagit bilden eller videon. Släng allt onödigt och spara bara det som är av betydelse. Spara enbart de bilder där det händer något, där barnet kommer på något, blir ivrig eller lär sig något. Ta framför allt bilder under processens gång. Samma gäller för video. Låt barnen vara med i processen genom att välja vad som ska sparas.

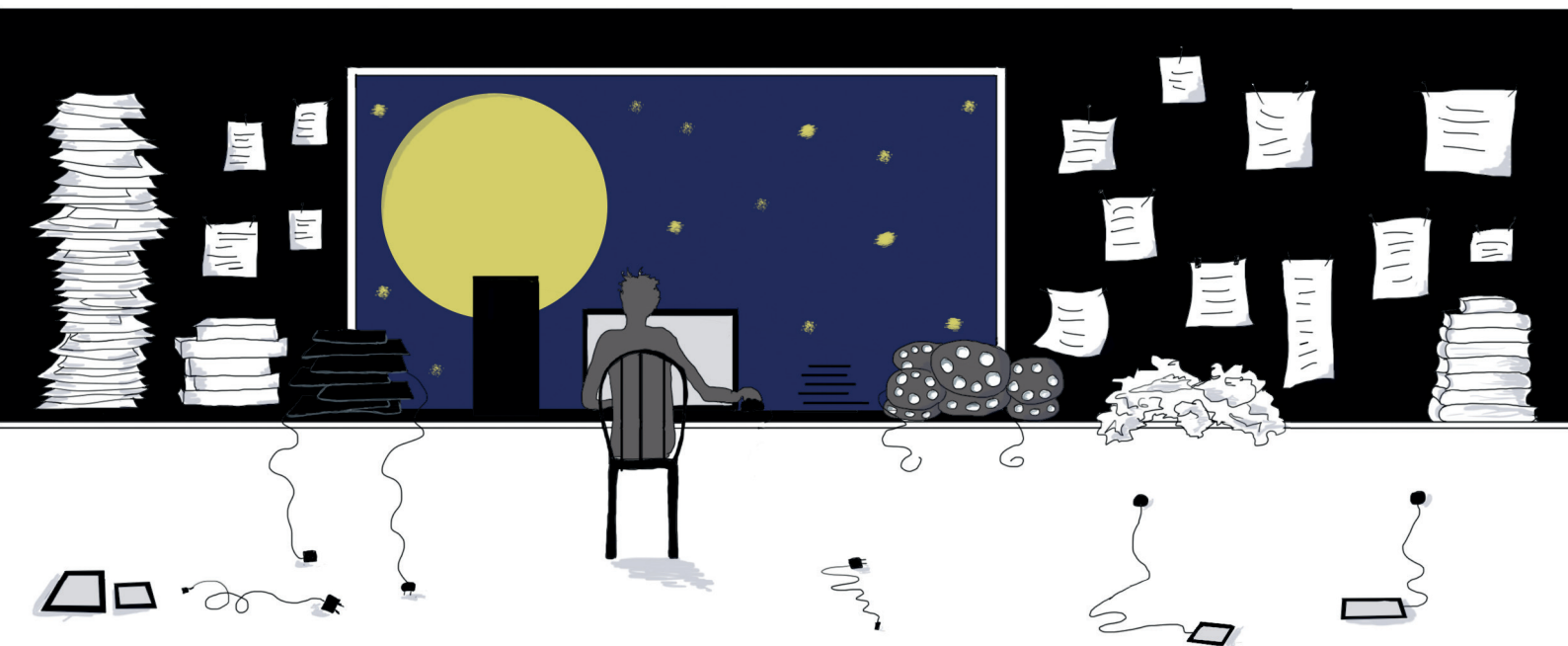
Materialet kan sparas på olika sätt. Här redogörs för två liknande modeller. Bägge modeller finns att ladda ner som pdf på webbsidan moilo.fi.

A) Skapa ett gemensamt dokument (powerpoint, word-dokument eller motsvarande) för hela gruppen. Delas med de som har ansvar för gruppen.

Skapa ett gemensamt dokument för hela gruppen i driven i G-suite for education (eller motsvarande). Dokumentet kan man använda som

ett arbetsredskap då man arbetar med pedagogisk dokumentation. Modellen kan återanvändas för varje projekt och från termin till termin och från år till år i samtliga grupper bara man kopierar mallen och delar den. Det är ett bra sätt att strukturera dokumentationen och göra den pedagogisk. Det är också ett bra sätt att samla målsättningar, anteckningar, reflektioner, slutsatser, fotografier och video på ett och samma ställe. Det är ett bra underlag då man funderar på barnets behov och då man för samtal med föräldrarna. Pedagogerna kan komma överens om några kontrollpunkter under terminen. Då kan pedagogerna titta igenom materialet, se att materialet motsvarar de pedagogiska målsättningar man har, undersöker det som man bestämt att man vill undersöka och att det finns material om varje barn.

Börja med att klistra in (copy paste) de mest centrala delarna av Grunderna för planen för småbarnspedagogik som en utgångspunkt och en påminnelse i det gemensamma dokumentet. Det kan vara värdegrunderna (s. 22), den mångsidiga kompetensen (s. 24) eller lärområden (s. 42) beroende på vad pedagogerna vill lyfta fram. Daghemmet kan även lägga in sina

egna värderingar och annat som är specifikt just för det daghemmet. Denna text kan återanvändas varje termin och ligga som en grund för verksamheten. Spara och dela.

Gör sedan ett rutfält med vilken 1) uppgift/vad vi gör, 2) syftet med det vi gör, 3) vilka barn är med, 4) vad händer (objektivt), 5) reflektioner (dina egna tolkningar) 6) extra material (foto, video, barnens egna alster) och 7) hur tar vi det vidare? Det vill säga samma utgångspunkt som i det handskrivna pappret men renskrivet och mer komprimerat. Så att man har text, fotografier, reflektioner och video på ett och samma ställe.

Det går relativt enkelt att föra över bilder direkt från telefonen eller pekplattan till ett dokument, en powerpoint eller en mapp på driven. Det är en klar fördel om daghemmets utrustning är kompatibel så att de olika systemen förstår varandra. Det blir svårare om man har olika pekplattor och telefoner (iOS, Android) som inte talar med varandra.

B) Powerpoint eller ett word dokument för varje enskilt barn. Delas med de som har ansvar för barnen i gruppen.

Om man hellre vill spara materialet enskilt för varje barn så kan varje barn ha en egen mapp i driven. Det kan göras både som powerpoint/slides eller som ett dokument. Då kan man utgå från samma uppställning som ovan. På samma sätt kan dokumentet delas med pedagogerna som ansvarar för barnen i den gruppen. Det är bra att skriva ner de gemensamma målsättningsarna utgående från Grunderna för planen för småbarnspedagogik, precis som i modellen ovan.

Fördelen med att bygga upp dokumentationen individuellt är att pedagogerna direkt kan tillägga barnets personliga målsättningar i dokumentet och hela tiden ha dem som grund för att påminnas om dem. Därefter för man in dokumentationen, d.v.s. fotografier, video och texter uppdelat på olika projekt med samma grundbas som ovan. Då handlar det om det specifika barnet. Det betyder att pedagogerna direkt sorterar dokumentationen enligt barn. Det innebär också att det finns en bra struktur som grund för att fundera på vad barnet lärt sig, hur det lärt sig, vad det intresserar sig för, vad det är bra på och vad de har för kommande behov. Det här gör arbetet med de individuella planerna grundliga och samtidigt lättare att hantera.

REFLEKTERA OCH DISKUTERA

Efter varje tillfälle då pedagogerna har dokumenterat verksamheten är det bra att stanna upp en liten stund och ställa sig några frågor. Vad hände här, var det något som var iögonfallande, speciellt, avvikande, intressant, något arbetsteamet ska ta fasta på? Då får pedagogerna en omedelbar reaktion på det man just varit med om.

På basen av de anteckningar, fotografier och videon och barnens alster som finns så kan pedagogerna i gruppen tillsammans reflektera över materialet, med utgångspunkt i den infallsvinkel de bestämde sig för att ha då de inledde dokumentationsarbetet. Hur väl fungerar samarbetet och samspelet barnen emellan? Fortsätter projektet så som planerat eller borde det göras en justering? Hur vill barnen att vi fortsätter nästa vecka?

Efter varje avslutat projekt är det viktigt att göra en sammanfattning. Vad har barnen lärt sig? Hur? På vilket sätt har de utvecklats? Vad gjorde dem nyfikna och motiverade? Hur har deras lärprocesser fungerat? Vad är barnens framtida behov? Vad har pedagogerna lärt sig om de enskilda barnen? Om gruppen? Nådde projektet och den dokumentation som gjordes

de målsättningar som ställdes vid starten? Vilka reflektioner har arbetsteamet?

Det dokument eller den powerpoint som öppnades i driven sparas under verksamhetsåret. Det går bra att fortsätta skriva in nästa projekt direkt efter att det följande tagit slut. Det betyder att man har hela verksamhetsåret sparat och kan på så sätt gå tillbaka och se barnets inläring och lärprocess under året, vilka dess framtida behov är. Då vet pedagogerna bättre vad de behöver nästa år.

Materialet i driven fungerar som pedagogernas interna arbetsverktyg och behöver inte delas med någon. Efter avslutad vårtermin sparas inte materialet längre. Pedagogerna har däremot lärt känna barnen och följt med deras lärprocesser mycket systematisk. Den nya kunskapen om barnens lärprocesser, intressen och behov kan sparas i mer officiell dokumentation som barnets individuella plan, den som följer barnet under dess tid på daghemmet. Då höstterminen inleds finns det en färdig modell som pedagogerna kan utgå ifrån och som gör att de kommer bra igång med dokumentationen! Då har även pedagogerna lärt sig mycket av föregående projekt och har lättare att komma igång på nytt.

LEDARSKAPET - FÖRESTÅNDARENS ROLL

Utgångspunkten för verksamheten går att läsa i Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Därför är det viktigt att alla i gruppen haft möjlighet att läsa den, så att man tillsammans kan föra diskussioner som bottnar i den. I och med att det är ett stort material kan det vara bra att dela in planen i mindre delar, t. ex. läsa ett eller några kapitel åt gången och diskutera det på gemensamma möten. Föreståndaren har en central roll att leda arbetet och skapa utrymme för diskussioner. Den mångsidiga kompetensen - hur ser vi på den? Vad är vi starka på inom vår verksamhet, vad borde vi bli bättre på? Vad krävs konkret för att vi ska bli bättre på något, t.ex. "kulturell och kommunikativ kompetens"? Föreståndaren kan be att pedagogerna i de olika grupperna funderar på detta och kort redogör för sina tankar på ett gemensamt möte. Därefter är det lättare att diskutera vad daghemmet konkret ska rikta in sig på. Vilken del i vår verksamhet skulle kunna vara sådan att den just tar

fasta på det här? Hittar barnen och de vuxna i de olika grupperna målsättningar och projekt som stödjer det här? Hur kan vi som pedagoger få upp barnens intresse för frågan då vi ser att det finns ett behov för barnet att utveckla just den förmågan? Vad gör de olika grupperna konkret?

I planen tas de mest centrala lärområdena upp - det inom småbarnspedagogiken pedagogerna skall fokusera på under den tid då barnet deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten. Utgående från den görs även barnets individuella plan upp, tillsammans med föräldrarna.

Föreståndarna och även dagvårdscheferna har ett ansvar att ge diskussionen kring pedagogisk planering och dokumentation utrymme, att komma igång med den, styra upp arbetet och föra in pedagogisk planering och dokumentation i verksamheten.

FÖR ATT DETTA SKALL FUNGERA SÅ BEHÖVER

- pedagogerna veta vad och varför pedagogisk planering och dokumentation är viktig.
- alla veta vad som förväntats av dem personligen.
- de anställda få stöd, utbildning och feedback.
- de alla ha kunskap om de sätt, den pedagogiska planeringen och dokumentationen skall genomföras på. Har daghemmet ett gemensamt tema en höst? Väljer alla grupper själva ett mer specifikt projekt på basen av daghemmets huvudtema? Eller väljer varje grupp själva ett tema och därunder ett projekt som passar just den gruppen i förhållande till pedagogiska målsättningar och barnens behov?
- pedagogerna besluta om vilka gemensamma rutiner, möten och diskussioner som är viktiga i verksamheten med tanke på pedagogisk dokumentation. Vad diskuterar pedagogerna tillsammans i hela arbetsgemenskapen, vad i den egna gruppen? För pedagogerna från två olika grupper korta diskussioner med varandra för att stödja varandra? Dokumenterar pedagogerna en speciell händelse/verksamhet som sker under veckan? Behövs då inlånade pedagoger från andra gruppen i några timmar? Vad diskuterar pedagogerna tillsammans i hela arbetsgemenskapen, vad i den egna gruppen? Det behövs en struktur för det.
- föreståndaren aktivt engagera sin personal i dels diskussioner kring Grunderna för planen för småbarnspedagogik och dels i pedagogisk planering och dokumentation för att få det hela att komma igång.
- föreståndaren ha det slutliga ansvaret för att småbarnspedagogiken uppfylls på varje enhet. Personalen är i behov av stöd och vägledning av föreståndaren.

Därutöver måste de rätta verktygen och infrastrukturen finnas. Väldigt långt kommer man med papper och penna! Samtidigt behövs teknisk relevant utrustning. De ansvariga på daghemmet eller i kommunen är kanske även tvungna att rikta blickarna ännu högre upp mot kommunens beslutsfattare. Det behövs några pekplattor, även sådana som barnen får använda och som har barnvänliga fodral. Det behövs telefoner, printer för att printa ut bil-

der, gärna i färg. Det behövs ett wifi nätverk för att titta på inspirationsbilder/videon på nätet eller lyssna på hur en fågel låter. Kanske det behövs en projektor eller större bildskärm så att man kan visa bilder för flera barn på en gång eller för att låta barnen skapa tillsammans. Om arbetsteamet är ovana med teknik så behöver någon fundera på hur arbetsflödet fungerar på bästa och enklaste sätt och lägga upp en bra grund.

ANVÄNDA TIDEN PÅ ETT BRA SÄTT - STYRA UPP DET HELA!

Det finns alltid för lite tid, för lite personal och oftast för lite pengar - det känner säkert många igen. Det är svårt att prioritera bland allt det man borde hinna med. Det är också svårt att ändra på en arbetskultur och invanda mönster. Men det är kanske där man ska börja. På möten så gör man oftast som man brukar göra - det som är nytt eller svårt tar man sist på mötet. Vänd på det - börja med det som är nytt och därför lite utmanande. Börja med pedagogisk dokumentation. Ge den 15 minuter i början på veckomöten eller på gruppens egna möten. Kanske två från arbetsteamet kan berätta vilka reflektioner de gjort och hur de tänker ta det vidare utgående från de målsättningar de ställt upp. Eller någon annan kan berätta vad de lärt sig under de senaste 4 veckorna gällande dokumentation, vad har fungerat - vad inte? På så sätt kan några pedagoger dela med sig av sina bästa tips till resten av gruppen.

Börja med något litet – kräv inte för mycket. Se det som en rolig grej, en möjlighet att pröva på något nytt. Få igång diskussionen, det är nytt för alla! Börja med att ta några fotografier - bifoga några anteckningar och diskutera dem.

Låt det vara högt till tak! Åsikterna, tankarna och tolkningarna kommer att vara olika.

Alla i arbetsteamet kan vara med i den pedagogiska planeringen, dokumentationen och i reflektionerna oberoende av utbildning. Det finns många olika sätt att se på och analysera det som dokumenterats, det finns inte nödvändigtvis något rätt och fel, olika personer kan se olika saker. Det uppstår diskussioner och de vuxna kan ha olika åsikter, de tolkar materialet på olika sätt. Det innebär att alla i pedagoger behöver lita på och respektera varandra, lyssna och förstå varandra. I pedagogisk dokumentation är det också centralt att det som dokumenteras, de diskussioner och reflektioner som görs kring det dokumenterade materialet alltid är positivt, lösningsinriktat och pekar framåt.

Pedagogerna kan även dokumentera på många olika sätt, viktigt att alla hittar ett sätt som känns bekvämt. Man ska inte stirra sig blind på sättet att dokumentera på, inte heller tro att det behövs alla tänkbara digitala medier och appar för att göra det. Allt man gör, all dokumentation, skall i första hand gagna barnen.

HUR HINNA MED ALLT? PEDAGOGERNAS VÄLMAENDE

Nya uppgifter, ny teknik, nya sätt att göra betyder i praktiken nya arbetssätt och rutiner. Det innebär förändring. För att ta in något nytt måste man ge avkall på något annat. Man behöver förändra invanda arbetssätt för att hitta tid. Ställ frågan: Hur kan vi skapa en fungerande vardag tillsammans där vi känner att vi hinner med det vi vill hinna med utan att det blir för belastande? Finns det något i rutinerna eller i arbetskulturen som går att göra på ett annat sätt? Hur fördelar vi den tid vi har på daghemmet? Kan vi fördela tiden som finns så att den stödjer det vi borde hinna med på ett bättre sätt?

Det blir viktigt att se över helheten. Vad allt ska man hinna med under en dag eller en vecka. Hur hittar pedagogerna tid för pedagogisk dokumentation? Kanske handlar det om att se över hur vissa saker görs, och kritiskt granska dem och prioritera. Gör pedagogerna de rätta sakerna? Är allt nödvändigt, kan något göras enklare, kan något annat helt och hållet tas bort? Finns det rutiner som lever kvar som inte är nödvändiga? Dokumenterar pedagogerna redan en hel del utan att använda sig av materialet på ett pedagogiskt sätt? Är all dokumentation pedagogerna gör befogad ur ett pedagogiskt perspektiv - vet alla varför de dokumenterar och vad syftet med dokumentationen är?

Då är det igen viktigt att de i förmansposition leder diskussionen, involverar medarbetarna och lyssnar på förslag från dem. Pedagogerna kan gärna gå igenom potentiella förändringar och väga dessa mot varandra. Hittar arbetsteamet små sätt att lyfta pedagogisk dokumentation på agendan?

Det är avgörande att pedagogerna utbildas tillsammans. I bästa fall får pedagogerna samma information ungefär samtidigt – då är genomslagskraften som störst. Det är besvärligt om bara någon enstaka pedagog får gå på en kurs i hur man använder digitala redskap eller en kurs om pedagogisk planering och dokumentation. Pressen på några få enstaka personer blir hård om de förväntas inspirera, motivera och lära de andra.

Att jobba med projektartat arbete där dokumentation ingår innebär att pedagogerna behöver en förmåga till reflektion och vilja att tänka om. Det behövs också en chef som kan skapa en organisation och en miljö som möjliggör det. Hela personalen behöver få gå på fortbildning, reflektera och skapa nätverk. En pedagog blir en skicklig pedagog om hon eller han har möjlighet att träffa och diskutera med andra pedagoger, och på så sätt bli utmanad och inspirerad.

ETIK OCH MORAL, VAR MED OCH ÖVA SJÄLV!

Det kan vara bra att pedagogerna själva för öva sig på att bli dokumenterade för att känna efter hur det känns, men också för att se sig själva i förhållande till barnen.

- Hur agerar jag tillsammans med barnen?
- Vilka frågor ställer jag?
- På vilket sätt tar jag upp olika frågeställningar och väcker barnets nyfikenhet?
- Hur fungerar interaktionen mellan mig och de olika barnen?
- Behandlar jag alla barn lika och rättvist?
- Får något barn betydligt mer uppmärksamhet?
- Behandlas flickor och pojkar jämlikt?

Var konstruktivt analytisk, behandla kollegor med respekt! Lär dig även att titta på dig själv utifrån, men var snäll mot dig själv! Här behövs igen ett stort förtroende kolleger emellan. Att titta på en video där man själv är tillsammans

med barnen är ett bra sätt att försöka se sig själv utifrån. Våga ta emot och även ge feedback till en kollega. Det gör att man växer som pedagog. Var uppmuntrande vid gemensam feedback. Fokusera på det som fungerar, det som är bra - utgå från det och bygg vidare på det.

Det som bör understrykas att man även måste komma ihåg att respektera barnen och deras vilja. Barn har rätten att säga nej: "Just nu vill jag inte att du tar ett fotografi, jag vill göra det här färdigt först". Eller: "Idag är jag inte alls på humör." Man kan ha en kod, sätta upp handen som ett stopp om man som vuxen eller barn inte vill bli fotograferad. Alternativt kan man säga att den här bilden tycker inte jag om, jag vill inte att den hängs upp på väggen. Det fostrar även barn för framtida förhållningssätt då det gäller att synas på t. ex. sociala medier och rätten att själv bestämma var och hur man vill synas i olika sammanhang.

PÄRMARNA - GÖR INTE DUBBELT!

De enskilda barnens pärmar kan ta oskäligt mycket tid för pedagogerna att göra. Låt barnen i större utsträckning ansvara för sina egna pärmar. Lägg in material i pärmar som stödjer pedagogisk dokumentation. Lär barnen att det är sådant material som hör hemma i pärmen. Visa i pärmen på olika sätt vad barnet intresserar sig för, är nyfiken på, vad det lärt sig och hur det gick till. Det stöd-

jer den pedagogiska dokumentationen och pärmarna blir ännu mer intressanta för barnen. Det sparar även tid, då redan en del av arbetet med pedagogisk dokumentation på det här sättet kan göras för varje enskilt barn. Intresset för pärmarna bli betydligt större både för barnen och för föräldrarna om det i dem syns konkret vad, när och hur barnen lärt sig olika saker.

FÖRÄLDRARNA DÅ?

Det är viktigt att vårdnadshavarna involveras i barnets lärprocesser, barnets olika behov och att de tillsammans med pedagogerna kan diskutera barnets styrkor, intressen och utvecklingsområden. Då det gäller pedagogisk dokumentation står föräldrarna ändå inte i huvudfokus. Det är barnen som gör det. Att skicka ut bilder till föräldrar för att förevisa verksamheten och vad man gjort är trevligt i och för sig, men inte nödvändigt. Det är inte pedagogisk dokumentation och det tar mycket tid i anspråk. Det är bättre att diskutera verksamheten och dess målsättningar på föräldramöten och under enskilda samtal med föräldrarna.

Under de individuella samtalen som förs mellan föräldrar och pedagog har pedagogen en möjlighet att visa delar av den pedagogiska dokumentationen som just handlar om ett enskilt barn. Pedagogen kan visa föräldrarna barnets

lärprocesser och tillsammans utstaka nya målsättningar för barnet.

Under gemensamma föräldramöten då gruppens verksamhet diskuteras får även föräldrar ta del av materialet. Då kan pedagogerna berätta vad barnen gjort, vad de kommer att göra och framför allt varför, dvs de pedagogiska målsättningarna. Föräldrarna behöver få veta på vilket sätt barnen får påverka, hur barn involveras, vad och hur barnen lärt sig. All dokumentation behöver inte heller föräldrarna ta del av, som t. ex. pedagogernas personliga anteckningar.

Pedagogisk dokumentation görs i första hand för att att pedagogerna skall kunna stödja barnen på bästa möjliga sätt. Barnen själva skall kunna gå tillbaka och se över den gångna terminen, de behöver själva få se att de lärt sig och utvecklats.

KRITIK MOT PEDAGOGISK DOKUMENTATION

Har inte pedagogerna alltid lyssnat på barnen och anpassat verksamheten utgående från den kommunikation som uppstår mellan barnen och de vuxna i arbetsteamet? Så är det säkert i stort, men den pedagogiska dokumentationen går ett steg längre, genom att planera, dokumentera och reflektera och samtidigt involvera barnen i processen.

Den största kritiken mot pedagogisk dokumentation är att barnen objektifieras – att man betraktar dem utifrån som objekt. Att de helt enkelt blir för mycket iakttagna, fotograferade, filmade och för medvetna om det. Andra kritiska röster talar om att pedagogen ställer sig på sidan om, att de inte fungerar som en del i verksamheten utan ställer sig utanför och dokumenterar det som sker istället. Detta tar bort värdefull tid från barnen, istället för att vara med barnen så sysslar pedagogerna med dokumentation av barnen. Den vanligaste kritiken är ändå tidsresurserna. Hur får pedagogen tid

till allt detta då tiden annars också är knapp?

För att möta dessa utmaningar så är det bra att både pedagoger och barn lär sig att det handlar om en verksamhetskultur. Det lär sig barnen genom att de själva är involverade. De dokumenterar delvis själva, de väljer ut vad som ska sparas i sin egen pärm och kanske får de även välja övrigt material om sin egen lärprocess. Tillsammans diskuterar pedagoger och barn upplevelser, reflektioner och det slutliga projektet tillsammans. Då kommer barnen med tiden att lära sig att förstå varför gruppen jobbar enligt den här modellen. Pedagogerna, när de blivit varma i kläderna, behöver inte ställa sig utanför för att dokumentera eller dra sig tillbaka för att sortera material. Pedagogerna kan göra det tillsammans med barnen om inte barnen gör det själva. När någon i arbetsteamet behöver dra sig tillbaka så kan hon eller han använda en lite av sin veckovisa planeringstid för ändamålet.

GDPR* OCH VAD FÅR MAN GÖRA MED DOKUMENTATIONEN?

All verksamhet som barnen deltar i på daghemmet får dokumenteras (fotografier, videon, teckningar, anteckningar etc.) då syftet är pedagogiskt, d.v.s. då pedagogerna använder materialet inom den egna verksamheten. Det som dokumenteras av vuxna eller barn, oberoende om det är fotografier, videon, anteckning-

ar på en pekplatta, ska göras med daghemmets apparatur. Dokumentation får inte ske med personliga telefoner, kameror, datorer eller pekplattor. Med dem är risken större att personuppgifter läcker ut och hamnar i fel händer. Personuppgifter är alla sådana uppgifter med vars hjälp man kan identifiera ett barn.

Man får hänga upp bilder på daghemmets väggar på barn, till exempel bilder på projekt där barnen tydligt syns. Man får också hänga upp teckningar med barnens namn. Man får skriva barnens namn, klistra upp gruppfoto-
 grafier om det finns ett syfte med det och om det sker inom verksamhetens väggar. Det är däremot bättre att hänga upp projektbilder där barnen syns i grupperummen så att de inte finns direkt i tamburen. Fotografier och namn på barnet vid barnets klädkrok skapar trygg-

het. Det gör att barnet lättare kan hitta sin plats och det underlättar verksamheten. Det har ett tydligt pedagogiskt syfte och då får fotografiet och namnet på barnet klistras upp. Man får visa barnen videon och fotografier där de och andra barn på daghemmet medverkar. Med andra ord får man ha information om barnen, dvs fotografier, bilder och videon, teckningar, namn - alla uppgifter som behövs för och stöder daghemmets pedagogiska verksamhet på själva daghemmet.

Då personliga uppgifter lämnar daghemmet bör man vara mycket försiktig. Likaså skall man vara försiktig om andra än barnen, deras vårdnadshavare eller pedagogerna som jobbar på daghemmet, vill ta del av materialet. Bilder som läggs ut på sociala medier, t. ex. Facebook eller Instagram, får inte vara sådana att barn kan bli identifierade. Om man vill använda sig av Instagram eller Facebook, kan man publicera fotografier som tar fasta på verksamheten. Det kan vara fingrar som pysslar, fötter som hoppar, huvuden bakifrån - så att barnet inte kan kännas igen. Om annan dokumentation lämnar daghemmet måste man ha vårdnadshavarnas skriftliga tillåtelse. Det är klart att man får lämna ut uppgifter till vårdnadshavarna om deras barn och även till daghemmets pedagoger, men då ska man ge ut den informationen som är lämplig och nödvändig att dela ut. Man får även lämna ut information vid flytten till förskolan eller till ett annat daghem. Den informationen består av ett pedagogiskt dokument med den information som ska följa barnet under hela dess utbildning. Det här dokumentet skall enbart innehålla information om hur pedagoger stöttat barnet i utbildningssyfte, det skall inte ha något beskrivande eller personligt om barnet eller barnets familj.

Det är också viktigt att tänka på att spara materialet så tryggt som möjligt. Man ska använda appar som är så säkra som möjligt. Kryptering är en bra metod om man vill skicka information från en sändare till en mottagare. Whatsapp har ett krypteringssystem som heter "end to end encryption". Om man använder sig av Googles olika tjänster ska man använda sig av G-suite for education, den är gjord med tanke på utbildning.

Det finns även appar som tagits fram uttryckligen med tanke på information, dokumentation på daghem och kontakten till vårdnadshavare.

Ett konkret tips kan vara att då höstterminen börjar får vårdnadshavarna fylla i ett formulär om sitt barn med dess personuppgifter. I formuläret avtalar arbetsteamet på förhand med vårdnadshavarna vad de ger tillstånd till. Det görs lättast genom att vårdnadshavaren får krusa i ja eller nej på relevanta frågeställningar. Får mitt barn synas i en videofilm vi gör och som sänds ut till alla föräldrar i gruppen? Till alla föräldrar i daghemmet? Får videofilmen visas på julfesten för samtliga föräldrar? Får den användas i seminarier där andra inom branschen deltar? Får mitt barn synas på fotografier utanför daghemmets väggar? Det är viktigt att komma ihåg att det är föräldrarna som har sista ordet i frågor om datasäkerhet och att kommunikationen mellan daghemmet och föräldrarna fungerar. Det är vårdnadshavarna som fattar beslut om hur den personliga informationen om deras barn används. De kan antingen ge eller inte ge sitt samtycke och det är viktigt att vårdnadshavarna förstår i vilka sammanhang uppgifterna kommer att användas. Kommunen och daghemmet har en skyldighet att kunna visa att de har informerat vårdnadshavarna om detta.

Även om dataskyddslagen finns för att skydda personliga data, så är lagen inte absolut. Det betyder att det finns andra rättigheter som är viktigare och som går före datasäkerhetslagen, t. ex. allmän säkerhet och barnets hälsa (därför får man t. ex. klistra fast ett barns diet på stolsryggen). Om det råkar finnas mycket vikarier på plats så kanske det är befogat att ha en lista med namn på alla barn och kontaktuppgifter till deras föräldrar på väggen, eller att ta listan med på en utflykt. Det handlar mycket om sunt förnuft och att kunna motivera syftet med varför fotografiet eller någon annan uppgift skall vara framme. Det är viktigt att man inte heller glömmer bort syftet med småbarnspedagogiken och inte bromsar den med argument om datasäkerhet.

SLUTORD OCH REKOMMENDATIONER

Pedagogisk dokumentation som arbetssätt och verksamhetskultur kan för många som jobbar på daghem ovant, svårt och även utmanande att omsätta i praktiken. Det råder en osäkerhet om vad det handlar om helt konkret och vad som krävs av pedagogerna för att arbeta mer pedagogiskt med dokumentation. På de daghem där arbetsteamet har fått gå på kurser finns det goda förutsättningar att komma bra igång med arbetet. På många daghem har man redan länge använt sig av pedagogisk dokumentation som ett arbetsredskap. Vi kan även konstatera att i de grupper där pedagogisk dokumentation är en del av verksamhetskulturen sammanfaller det ofta med engagerade pedagoger som ser positiva resultat av arbetssättet.

Vår undersökning visar att attityderna till pedagogisk dokumentation är mycket positiva. På frågan "Hur viktig är dokumentationen för att stödja barns lärande" svarar 37% mycket viktig, 49% viktig, 14% en viss betydelse och bara 2% inte alls viktig. På frågan "Hur stora ser du att fördelarna med pedagogisk dokumentation är" så svarar 41% mycket stora, 54% ganska stora, 5% inte så stora, 1% ganska få och 0% ytterst få. Barn är ofta eller ibland delaktiga i dokumentationen, mer sällan alltid eller aldrig. Av de som svarat på enkäten dokumenterar de flesta verksamheten varje vecka (57%), nu och då (26%), varje dag (21%) och sällan (1%).

På frågan "Vad skulle ni behöva mer för att utveckla dokumentationen på er enhet" så svarar majoriteten mera tid. På andra plats kommer större kunskap om dokumentationsteknik och arbetsmetoder. Därefter är fördelningen jämn vad gäller digitala verktyg, stöd från ledningen och mera kollegialt samarbete. För att kunna

möta de behov personalen på daghemmen har och för att ge rum och tid för pedagogisk dokumentation ser vi att ledningen på daghemmen är i en central roll. Det behövs sätt att se över och strukturera verksamheten så att den organiseras så att det ges utrymme för pedagogisk dokumentation. Där behöver föreståndare på daghem få tillräcklig utbildning i att leda personal och i övriga ledarskapsfrågor för att tillsammans med sin personal skapa nya arbetssätt och rutiner. Då det handlar om en förändringsprocess gäller det för arbetsledaren att samtidigt fokusera på nya arbetsmetoder, attityder, utbildning och att ge möjligheter till kunskap om digitala verktyg och tekniska frågor. Daghem behöver även ha tillgång till infrastruktur, dvs telefoner, pekplattor och wi-fi-nätverk. För att arbetsflöde skall fungera så flexibelt och snabbt som möjligt måste det finnas personer som kan använda tekniska hjälpmedel och system för att bygga upp fungerande helheter. Vi vill ändå understryka att man kommer långt i arbetssätt kring pedagogisk dokumentation utan några som helst digitala verktyg eller applikationer.

Som en slutsats kan vi konstatera att daghemmen i Svenskfinland ligger på mycket olika nivåer gällande pedagogisk dokumentation. Det finns daghem där kunskapen och erfarenheten är mycket liten och daghem där man jobbar väldigt ingående kring pedagogisk dokumentation och allt där emellan. På de daghem där pedagogisk dokumentation används i verksamheten kan det finnas stora variationer grupper emellan. De pedagoger som fått ta del i utbildning om pedagogisk dokumentation vill införa arbetssättet i den dagliga verksamheten i sin egen grupp. På samma daghem kan finnas

grupper där pedagogerna inte alls jobbar lika aktivt med pedagogisk dokumentation. Vi ser att det väldigt långt handlar om utbildning. Vi rekommenderar att alla pedagoger på ett daghem ungefär samtidigt får ta del av utbildning inom pedagogisk dokumentation.

Pedagogerna arbetar intensivt med stora grupper barn. Det är viktigt för pedagogerna att få stöd av sina kolleger, att kunna utbyta tankar, idéer och nya arbetssätt. Olika former av nätverk är därför viktiga för att utvecklas som pedagog. Det kan handla om enskilda pedagoger som stödjer varandra eller grupper inom samma daghem som stödjer varandra. I större skala ser vi även att nätverksträffar mellan pe-

dagoger från flera daghem, som kan anordnas månadsvis, kan bidra till utbyte av kunskap, god praxis och på så sätt leda till större kompetens och ökad trivsel.

Av dem vi har intervjuat som införlivat pedagogisk dokumentation som en naturlig del av verksamheten skulle ingen vilja frångå arbetsmetoden till något pris. Alla upplever att den bidrar positivt till pedagoernas möjligheter att stödja barnen och till deras lärande. Pedagogerna kan bidra till att hos barnen skapa en stark tro på sina egna möjligheter och att kunna utveckla sina individuella förmågor. Det i sin tur skapar ett meningsfullt och gott arbetsklimat.

Handboken är baserad på intervjuer med följande personer:

Ann-Katrin Svensson, Åbo Akademi, professor i pedagogik med inriktning mot tidigt lärande

Jan-Erik Mansikka, Helsingfors universitet, universitetslektor

Mikaela Svanbäck-Laaksonen, Åbo Akademi, universitetslärare, barnpedagogisk inriktning

Johanna Still, Åbo Akademi, universitetslärare, barnpedagogisk inriktning

Anna Palmer, Stockholm universitet, universitetslektor, avdelningen för förskollärarytbildning
och förskoleforskning

Karin Alnervik, Örebro universitet, lektor i pedagogik

Per Alnervik, fd förskolechef och rektor

Förskolan HallonEtt, Jönköping, förskollärare Elisabet Tiger och förskollärare

Helena Rudolfsson

Pedagogisk nätverksträff i Jönköping, ateljérista Isabel Wiberg m.fl.

Vera Vofet, jurist (kapitlet om GDPR)

Utgiven av Moilo 2019

Med stöd av

Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne

Svenska kulturfonden

moilo

**Svenska
kulturfonden**

